

ГАРНИЙ ДЕНЬ, АБИ ЖИТИ

Київ
Темпора
2023

Ігореві Мисяку.
Дякуємо тобі за все

ЗМІСТ

Передмова упорядника	7
Сергій Осока	
Я почекаю, не спіши	11
Дмитро Безверхній	
Комариний похорон	21
Пилип Білянський	
Рудий	39
Світлана Васильченко	
Карта незламності	49
Олексій Вишник	
Карнавал	61
Аліса Гаврильченко	
Ольжині силуети	71
Ганна Городецька	
Початок	83
Сергій Демчук	
Синій пікап для Мамає	93
Наталка Доляк	
Міст бажань	113
Артур Закордонець	
Не останній день	129
Владислав Івченко	
Клуб любителюк скандинавської ходьби	141

Олена Кузьміна	
Хороший день	171
Поліна Кулакова	
ТРЦ	181
Марина Манченко	
Історії з моря	191
Андрій Павловський	
Святий	207
Ігор Перенесієнко	
Музейник	223
Валентин Поспелов	
Вічний шторм	233
Теа Саніна	
Три бунгало	241
Міла Смолярова	
Сонь	253
Юрій Суц	
Безсоння	263
Віктор Янкевич	
Місто в долині	285
Ігор Мисяк	
КАВ'ЯР	315

Передмова упорядника

Коли я прийшов працювати у видавництво «Темпора» на посаду випускового редактора напряму сучасної української літератури, я розумів, яка відповідальна це робота. Адже якщо ми хочемо зануритись у вікторіанську епоху, беремо книжки Джейн Остін чи Шарлотти Бронте, якщо ж нам треба повною мірою відчувати, чим жили бітники, візьмемо почитати Джека Керуака чи Вільяма Берроуза. Аби дізнатися, про що думали шістдесятники, читатимемо Василя Симоненка чи Григора Тютюнника. Кожне покоління відображається в тій літературі, яку творять люди, що його представляють. І коли досліджуватимуть українське ХХІ століття, робитимуть це на прикладі авторів, які пишуть сьогодні. Зокрема на прикладі тих книжок, над якими доведеться працювати й мені. Робота відповідальна й важлива, саме тому я з ентузіазмом почав її виконувати.

За перші місяці роботи вийшло кілька чудових книжок. Планували реалізувати нові ідеї, нові проекти. Але сталося 24 лютого 2022 року. Росія здійснила повномасштабне вторгнення на територію України. Усі плани довелося відкласти на невизначений термін, адже були важливіші справи.

У квітні, коли більшість із нас трохи адаптувалася до нових реалій, я усвідомив: треба повертатися до роботи – попри все. Адже настав саме той час, коли Україна й українці мають прозвучати. Зокрема завдяки літературі. І щодня, повертаючись із блокпоста місцевої територіальної оборони, я сідав за комп'ютер і продовжував працювати. Довелося переглянути актуальність проектів – деякі з них закрити, деякі змінити. Відтак класні книжки почали виходити одна за одною.

Коли книжок стало вже досить багато, виникла ідея об'єднати всіх авторів і авторок у щось на зразок клубу, в якому вони змогли б підтримувати одне одного й обмінюватися досвідом. Так і народився проект «Гарний день, аби жити». У його рамках я проводжу презентації, заходи й діалоги в українських містах. Ми з авторами обговорюємо книжки на такі актуальних та важливих тем сьогодення.

Подорожуючи Україною, розмовляючи з читачами й читачками, я збагнув, що українці хочуть читати хороші книжки й відкривати для себе нові імена. Але я розумію також і реалії сьогодення. У людей банально немає часу й ресурсів, щоб познайомитися з усіма книжками, які є на нашому ринку. Саме тому я вирішив трохи допомогти читачам – попросив авторів і авторок, над чіїми книжками працював останнім

часом, написати оповідання, яке ввійшло б у майбутню збірку. Жодних обмежень щодо обсягу чи жанру не було. Тільки авторські уява і стиль. Також люб'язно погодився написати оповідання і редактор цієї та багатьох інших книжок Сергій Осока. Вирішили, що прибуток від продажу цієї книжки піде на потреби авторів нашого видавництва, які зараз служать у лавах ЗСУ. Вони своєю мужністю та відвагою забезпечують нам можливість працювати й відносно спокійно жити.

У травні 2023 року всіх приголомшила страшна новина. Виконуючи бойове завдання, загинув Ігор Мисяк, автор книжки «Завод». Він встиг для цієї збірки написати оповідання «Кав'яр». Ігорю присвячена ця книжка.

Ви тримаєте в руках результат нашої спільної праці. Дехто з авторів вирішив написати в тому жанрі, у якому його вже добре знають, дехто спробував себе в чомусь новому. Але всі вони єдині в одному: любові до життя.

Пропоную вам долучитися до нашого клубу. Почати можна з прочитання цієї книжки. Адже сьогодні точно гарний день для цього. Слава Україні! Слава ЗСУ!

*Артем Скорина,
редактор видавничих
проектів, упорядник збірки
«Гарний день, аби жити»*

Пилип Білянський

Народився і жив в місті Макіївка Донецької області. З 2014 року є внутрішньо переміщеною особою. Нині живе в Києві. Дизайнер, рекламний креативник, автор роману «Луни». В письменницькій творчості зацікавлений в експериментах з формою та наративом. У своєму романі порушує питання пошуку власної ідентичності, самотності та дитячих травм.

Рудий

Вечірнє узбережжя. Небо складається із зірок і порожнечі. На пірсі рибалка, палить цигарку й пускає тютюнові хмари, вони розчиняються над його головою в повітрі. Три вудки закинуті перед ним у воду. У воду, що складається з віддзеркалень неба, брижів місячного світла й опор пірса, що по коліно ввійшли в сіть води.

Ліворуч, праворуч, позаду – решта шматка світу складається з паралелограмів, збудованих, одному Богу відомо як. У повітрі запах їжі з алюмінієвих витяжок ресторанів і кафе, запах бензину від дороги, що відокремлює набережну від житлової забудови. Десь далі по набережній у повітря влітається дим кальянів і музика.

Дівчина замовляє каву в кіоску. Лате, середній, на рослинному молоці. Писк термінала. За хвилину рука з кіоску простягає жовтий паперовий стакан, закритий

пластиковою кришкою, дівчина бере його й розчиняється серед інших перехожих.

– Прохолодно, – ти чуєш голос поруч. Не помітив, що хтось наблизився. Переводиш погляд. Там незнайомець у темному пальто з акуратно укладеним навколо шиї зеленим легким фетровим шарфом.

Погоджуюєшся, киваєш, відчувши прохолоду, на яку не звертав уваги.

Незнайомець тримає в руці булку. Біле здобне тісто та насіння кунжуту. Він їсть її, відщипуючи шматочки. Вона кришиться, крихти відносить вітром убік, до птахів, що бродять осторонь і підбирають їх.

– Хлібні пташки, – хмикає незнайомець, відщипує кілька шматочків, кидає їм.

– Хлібні?

– Ага... – розтягує він, усміхаючись тому, що вив тебе на бажане запитання, – я те, що я їм. Так кажуть начебто?

– Смішно, – відповідаєш. І краєм ока кидаєш на свої груди, кінцівки, згадуєш, що їв.

– Трохи так, трохи ні. Адже так і є. Вуглецева форма життя. Ти, я, цей хліб теж. Вони, – тицяє пальцем у бік птахів.

Ті, вирішивши, що новий шматок хліба зараз прилетить у їхній бік, метушаться, просять їжі поглядом. Тобі це здається кумедним, ловиш себе на думці, що вони хочуть самі стати хлібом.

– Наука цікавить? – запитуєш незнайомця.

– Захоплююся, але так, поверхово, – він відламує хліб, закидає до рота й ніби сам стає трохи хлібом, – хобі. Допомагає трохи скрасити час між перельотами.

– Розумію, – киваєш зі згодою, але тебе не полишає думка, що перед тобою хліб у зеленому шарфі, – я більше спостерігати люблю.

– За чимось конкретним? – цікавиться. Обводить поглядом воду, пірс, небо, вишукуючи об’єкт спостереження.

– Та ні, загалом. За різним. Люди, міста, речі, взаємозв’язки між ними. Таке.

– І як, багато цікавого? – запитує хлібний незнайоμεць.

– Ну ось, наприклад, він, – показуєш на рибалку. Незнайомець знаходить контур його силуету у вечорі.

– Рибний, – тягне усмішку незнайоμεць, розвиваючи думку.

– Та не зовсім. Якщо за ним подивитися, то він не по рибу прийшов у принципі.

– А навіщо?

– Загадка. Думаю, якщо почекати трохи, побачимо.

Помічаєш, що повітря стало пахнути інакше. Вітер змінив напрямок. Тепер не пахне їжею. Пахне хвилями. Сіль і водорості. Повітря саме вже ніби водорість. Рибалка їжачиться, відвертає комір пуховика, сидить під брезентовою накидкою, не зводить погляду з волосіней, що йдуть у воду.

Хвилина, інша, п’ята. Повітря складається з очікування. Незнайомець час від часу відламує хліб, кидає в рот. Десь на десятій хвилині волосінь натягується, руки рибалки підхоплюють вудку, тягнуть, вона пручається. Вона ледь вигинається під тягою волосіні, волосінь натянута під тягою риби, риба пручається. Рибалка витягує її з води, вона сіпається в його руках,

ставши одним цілим із гачком у гортані, одним цілим із волосінню. Кількома акуратними рухами ця цілісність розривається. Гачок витягнуто, риба йде у воду, вудка закинута на новий захід.

– Цікаво, – незнайомиць пережовує хліб, – справді, не рибний. Простягає хліб тобі, відламуєш, але радше з увічливості, кладеш до рота, пережовуєш.

– Форма не відповідає змісту, – укладаєш ти.

– І що він робить? Із чого складається? – запитує незнайомиць.

– З очікування, напевно. Не знаю, можливо, складніше все. І питання не тільки в їжі?

І ви обидва сидите, дивитесь мовчки. Рибалка тим часом повторює свої набори рухів і так само мовчки дивиться на воду. Доївши хліб, незнайомиць іде до води, залишаючи темні сліди на піску. Мочить у ній ноги, намагається вглядіти у хвилях своє відображення.

– Тут, звісно, добре, – він понишпорив у кишенях, дістав коробку сірників і пачку цигарок, закурив, – але потрібно рухатися далі. Справи. Бувай.

Він махнув крилами, здійнявся в небо й, перетворившись на маленьку крапку, зник за лінією будинків. Ти ж, відчуваючи, як вечірній вітер стає холоднішим, ідеш до дороги, струшуючи з ніг пісок, що прилипає. У світлі ліхтарів бродять поодинокі перехожі. Біля кавового кіоску вишикувалася невелика черга. У повітрі писк термінала, запах кави, голоси. А ти йдеш у сквер біля невеличкої церкви. Іноді туди приходять дівчина з теплими словами. Ти навіть сам не знаєш, чому завжди чекаєш саме на неї. Чому саме її слова для тебе теплі. Може, це якась магія, як у дитячих наївних книжках.

– Дурниця якась, – відмахуєшся від власних думок.

У сквері людно. Центральний фонтан, біля нього вуличний музикант із гітарою – співає, розгорнувши перед собою гітарний чохол. Люди закидають йому монети й купюри, той киває їм. На лаві біля церкви не дуже доглянутий чоловік припав губами до пляшки червоного вина. Часто його тут бачиш. Він ходить до церкви, а ввечері п'є. Одного разу він сказав тобі, що вино – це кров Христа. Ти не надав цьому значення тоді. Тепер же, після почутого від незнайомця, він зовсім по-іншому постає перед тобою.

– Знову п'єш, Боже? – підходиш до нього ближче.

– Привіт, Рудий. Вечірня прогулянка? – старий знайомий тобі добродушно усміхається, його обличчя порожевіле. – Гарна сьогодні погода, чудова. Нікуди йти звідси не хочеться, – глибоко наповнює легені прохолодним повітрям і мружиться від задоволення.

– А потрібно? Я думав, ти, ну, не те щоб дуже домашній.

– Та я ж не про це. Рудий, я образно, метафорично. Хоча знаєш, може, ти й маєш рацію. Чого поспішати кудись, коли тут так добре. Прохолодно тільки, але добре. А вино... – задумавшись, він дивиться на пляшку, – а вино замість ковдри! – він сміється, його тішить власний жарт.

– Не замерзни тільки, вночі холодно.

– Ну не настільки ж, щоб замерзнути. Та й я тобі скажу, що церковники не дарма ж вином поють. Вони знаються на ковдрах для душі, – знову сміється. – А навіть якщо й трапиться щось... Це ж тіло. Фізичне, тілнне, на ньому світ клином не зійшовся, справжній

я – тут, – він показує на груди, де серце, – це душа. А тут і церква під боком, чого мені боятися, добре все буде, не переймайся.

– Жартівник ти, Боже.

– Та не переживай ти так, Рудий, усе гаразд.

– Слухай, ти, як людина побожна, кажеш, що душа не тіло. А що це? Мене один тут думкою спантеличив. Розтаумачував, що ми – це те, що ми їмо. А ти ось кажеш, що є душа.

– Хм, – він втупився перед собою вдалечінь, намагався добирати слова, – та так і не опишеш. Знаєш, ось усе, що не тіло. Ну тобто ні ноги, ні руки, ні голова. От усе інше – це душа.

– А береться вона звідки? – запитуєш.

– Ох ти питання придумуєш. Не знаю, народжується, а може, існує завжди. Звідки мені знати. Мабуть, хочеш дізнатися, з чого вона складається?

Киваєш.

– Та з усього, що тебе наповнює зсередини. Те, що стає для тебе чимось таким, справжнім, через призму чого ти на все дивишся. Навіть не дивишся, а те, як ти через цю призму все відчуваєш. І себе насамперед.

– І що для тебе це?

Він не відповідає, його винне обличчя змарніло, і гарна погода його вже не тішить. Він мовчить.

– Складне запитання поставив?

– Та ні, – відмахується, вдає, що нічого не трапилося, а очі маслянисто блищать. Підносить до губ пляшку і з огидою відводить убік, не зробивши ковтка, – додому мені треба, до сім'ї.

– Вибач, я не хотів.

– Та ні, все правильно. Правильно все ти запитав, Рудий, спасибі тобі. Треба мені не тут сидіти, а... – обізвав речення, задумавшись. – Давай.

І ти залишаєшся сам, біля церкви, дивлячись на товариша, що йде вдалину. Он він іде, розчиняється у сквері, стає, як і хлібний, ще однією невидимою, винною частиною пейзажу.

Та ти й сам розумієш, що ти – така ж частина цього всього, цього пейзажу, але з чого складаєшся ти сам, уявлення не маєш.

Ідеш до фонтана, там більше людей, більше теплого світла в конусах ліхтарів. Можливо, зустрінеш її. Вона зазвичай прогулюється, намотує кола алеями, з невеличким рюкзаком або сумкою. А якщо не зустрінеш, то й робити тобі вже нічого, вештатися вулицями, може, поспати десь удасться, прикидаєш варіанти. Думаєш, що було б непогано поїсти, відчуваєш, як голод дається взнаки, а потім раптово чуєш десь неподалік знайомий голос, виокремлюєш його з загального тла.

Там, десь під ліхтарями, на лаві. Ще не знайшов поглядом, але чуєш, як її слова сиплються по землі, по траві, вдаряються об стовбури молодих акацій. Знаходиш джерело звуку, її непокрите волосся, кольору, який ти ледь можеш розрізнити.

Її голос затих, поки ти наближався, але слова були розкидані навколо неї, і хтось ходить поруч, збирає їх. Женеш, кричиш на них, злишся, навіть забувши, нащо сюди йшов, і вони відлітають геть. Помічаєш, що своїми незграбними кроками ходиш по її словах, чавиш їх на літери, навіть провини відчуваєш. Переводиш

погляд на неї, а вона всміхається. Її волосся тепліше і яскравіше за світло ліхтарів за її спиною, кольору, ледь помітного твого оку.

Вона нахиляється в твій бік, манить рукою. Кидає до тебе пару звуків, притискаючи спинку язика до гострих кінчиків зубів. Пару сибілянтів, свистячих і м'яких.

А ти ловиш ці літери, звуки, вібрації, поглинаєш їх. Смакуєш. І ступаєш кілька кроків, наближаєшся. Вона ж роняє перед тобою ще слова. Вони сиплються з її губ на асфальт, розсипаються на літери. Скільки їх у ній? Чому вона вирішила поділитися ними з тобою? Адже вона сама складається з цих теплих слів, і коли вони закінчаться, зникне вона сама.

– Усі ці слова, ти принесла їх мені? Прошу, не розкидайся ними, якщо їх у тебе не залишиться, не залишиться й тебе, – стоїш перед нею, а вона усміхається, простягає тобі слово. Твоє ім'я. Підхоплюєш його, притискаєш до серця, втираєш – буквально туди, де має бути душа, принаймні ти так запам'ятав.

– Іди сюди, – каже вона, пропонуючи сісти поруч, поплескуючи м'якою долонею по лаві. Поруч із нею лежить її рюкзак. Вона відкриває його, щось шукає. – Як ти, Рудий?

– Знаєш, я сьогодні зустрів одного дивного персонажа, зовсім недавно, там, на пляжі. Він розповів мені дивне. Про те, з чого ми всі складаємося. Щось про вуглецеву форму життя розповідав. Усе зводилося до того, що ми складаємося з їжі, яку поглинаємо, тобто буквально ми – і є вона.

– Ти голодний? – запитує вона. Тобі трішки ніяково, бо ти наче їсти просиш. Вона дістає з рюкзака щось

загорнуте в папір, щось, що пахне м'ясом, тваринним жиром, спеціями, сіллю.

Ти киваєш, вона розгортає перед тобою на папері їжу, ароматні м'ясні кільця з білими вкрапленнями.

– Смішно, – кажеш ти, усміхаєшся від думки, що навідала тебе, поки вона гладить тебе за вухом. – Виходить, що я складаюся з кілець ковбаси і твоїх теплих слів.

Ганна Городецька

Філологиня в третьому поколінні. Змалку багато читала. Місце сили для Ганни – історичний центр Києва. Провела понад 2000 екскурсій українською та англійською мовами. Напередодні повномасштабного вторгнення Росії в Україну розповіла про Софійський собор Борису Джонсону. Цю екскурсію журналісти назвали прекрасним зразком культурної дипломатії. У видавництві «Темпора» вийшов роман письменниці «Інклюзія».

Початок

З імли, з дивного туману, як той, що вона малювала в дитинстві аквареллю, проступали картини минулого життя. Щось молочне, густе, а посеред нього – два ліхтарі. Розмиті жовті плями, круглі, як ореол навколо місяця. У м'якому світлі все здавалося красивішим, ніж насправді. Зринало в пам'яті, наче високо під стелею гойдалася лампа, вихоплюючи спогади. Лишалось тільки дивитися. Стежити за кадрами на гладкій, без подряпин і плям, кіноплівці, яку в найцікавішому місці подерли, перекрутили, зіжмакали й кинули у бруд, під чорні гусениці. Вона нічого не відчувала. Зібрала волосся в пучок. Холод, укривши брови невидимим інеем, посунув від чола до потилиці, перетворюючи очі на скляні кульки, заморозив дихання. Та навіть бездиханна, на мить, поки холод пробрався нижче до грудей і здолав останній острівець тепла в сонячному сплетінні, вона побачила їх на дорозі. Крихітні

постаті в темряві. У безкінечній трубі, що веде в нутрощі пилосмока. Малою вона зазирала всередину. Там, у його череві, серед клубків пилу і дрібного сміття, загублені магнітні літери, кнопки від коркової дошки бажань, дрібні обрізки й обгортки. Крута дорога вужчала, перетворюючись на цідилку для олії. Потік машин ледве рухався, але здавалося, що вона мчить і от-от уріжеться в стіну. Водій бензовоза недбало кинув із високої кабіни зім'яту цигарку. З-за дерев з'явилося озеро, в яке, розтинаючи небо вогняним хвостом, пірнув гвинтокрил. Тоді клацнув запобіжник – і все всередині затягло білою кригою. Все стало байдуже. Побачене в новинах і побачене навсправжки. Розпоротий живіт, обпалені тіла, розтروщений дім із червоної цегли, брудні білі мішки – коли вона була малою, у такі насипали цукор, а тепер – пісок, чоловіки з автоматами на блокпостах, голоси сирен. Згодом те, що лишилося під сподом, нагадувало про себе: борсалося, дряпалося, марно намагалося вирватися й обтруситися від заціпеніння. Тільки часом думка – різка, наче сирена, неможлива до сьогоднішнього ранку, як струмінь окропу, що лишає проталину в крижаній брилі, розтоплювала кригу. Одна згадка.

Прокинулася о п'ятій. У дворі тихо ляснуло. Ніби ляпас по теплому, набряклому від сну обличчю. Блакитне світло телефона. Сайт новин. Та ні. То не в нас. Десь на Сході, десь там. Ми – в безпеці. Під блакитною божественною парасолькою з єдиною пропалиною.

Стріли від дерев'яних луків погубили, а пістолети стріляють пластмасовими реп'яками-липучками. Це ліжко й ця ковдра – весь світ, а решта – це далеко й не з ними. На тумбочці книжка-картонка, повна кольорів. Почали читати вчора, перед сном. Не може історія про добрих ельфів раптом виявитися жахливчиком із роззявленими ікластими пащами, чорними вирвами й потрощеними будівлями.

Обережно, щоб не збудити малого, встала з ліжка й пішла пакуватися. Шафа. Два пальта – біле й вишневе. Учора забрала з хімчистки. Посортовані за кольорами блузки й сорочки, розрівняні відпарювачем, що гаряче дихав у її руках. Червона сукня. Ідеально облягає стан. Купила вчора. Речі чіплялися до рук, прилипали, наче скойки мушель до рифу. Светр зі спущеними плечима, груба в'язка – виплетені коси відчуваються на дотик. Кофта з ангори, що лишає по собі пух. Слизький шовк суконь. Усе це тепер непотрібне. Треба щось практичніше. Зручне. Іти пішки лісом. Ночувати у спортзалі. Негайно, де б не опинилася, падати на землю, в калюжу, в бруд. Теплі спортивки. Худі з каптуром. Куртка. Та, що тепла й легка. Спакувала у валізу. Сукню теж. Не змогла лишити.

Прокинувся малий. Дала йому пакет – складати іграшки. Дивилася, як бере одну машинку з десяти, половину карток уно, одного зайця, дві пружинки. Нелогічно, випадково. Так само, як вона. Пішла на кухню. Круглі рисові хлібці. Банка шоколадної пасти. Надто солодка, калорійна й концентрована. Поклала в сумку. Загорнула в серветку ніж. Дістала термос. Запахла йому в горлянку пакетики м'ятного чаю. Замість

різати лимон прозорими кільцями, перерубала навпіл, тоді на четвртини – теж у термос. Натерла імбир. Що я роблю? Хіба зараз для цього час? Залила окропом. Документи взяла. І гроші. Іноземні, наміняні дрібними – для подорожей. Мандри. Здається, це вона загадала на Новий рік. Ліки – забула. Тільки пігулки від закачування для малого завжди лежали в гаманці. Телефон. Новини. Ні, не можна. Треба збиратися. Повідомлення. Приїжджай, чекаємо. Визирнула з вікна. Сусіди вантажили сумки в багажник. На завжди запаркованому подвір'ї майже не лишилося машин. Задзвонив телефон. Відповіла. Куди ти їдеш із дитиною. Сиди дома, кажу тобі. Все вже кончилося, то так, то тільки воєнні об'єкти. Лишайся.

Лишитися? Розпаковувати те, що пакувала три години? Ні.

Вийшли з під'їзду. Сусід – із супермаркетівським візком, повним продуктів, говорив приятелю: «То ще нічого. Зараз залежить од того, як за нас заступляться». Завела машину. Проїхала повз спорожнілий магазин. Уперше глянула на навігатор. Червона карта. Червоно-помаранчева. Вона ніколи не бачила дорогу такою, у найгірший час найдовших тягучок. Ні, об'їхати. Повз зачинене літне кафе й озеро. Над зів'ялою й вимерзлою травою зводяться на сірих ногах стовпів і тривожно гудуть трансформатори. Замість дороги – багнюка. Дерев нахилиються низько, зачіпають гілками, сходяться, здається, не вибереться, застрягне, зіб'ється на манівці, блукатиме. Не зможе оминати довжелезну тягучку, що сунулася до кордонів області й далі. Повертатися. Виїжджати. На рівнішу ґрунтову дорогу,

повз плакат, що обіцяв прекрасний відпочинок біля озер. Назад, до асфальтованої дороги. До помаранчевого відрізка карти, що так страхав зранку. Здавалося, там пануватиме ненависть, шарпанина ранкових заторів помножиться на прагнення швидше вибратися, опинитися далі від танків, що повільно повзуть із півночі й сходу, вперед, до кордону й через кордон. У тисняві, гіршій за ту, що буває на концертах і в метрополітенах, хтонічна монстриця натовпа, хитатиме ґрати, прагнучиме вирватися. Люди штовхатимуть у багнюку, на дрібні камінці насипу тих, хто стане на їхньому шляху. Вибиватимуть фари. Більші автівки, велетенські монстер-треки, їхатимуть по дахах менших. Чавитимуть, підрізатимуть, таранитимуть.

Нічого цього не було. Плавню влилася в потік. Протяжний караван автівок, повільний, наче щелепи стомленого верблюда, помалу рухався. У сусідній машині білява дівчинка відвернулася від пристебнутого в дитячому кріслі брата. Собака на передньому сидінні. Папуга в клітці. Речі, що не помістилися в багажник. Міська одежа – джинси й короткі куртки. З машини в супермаркет, з супермаркету в машину. Наче всі зібралися на кемпінг, на шашлики, але переплутали дати, поспішили, виїхали завчасно, дуже заздалегідь. До травня скільки завгодно часу. Матрац, прив'язаний до даху. Білий, у прозорому чохлі. Треба було й свій узяти. Від горбистих диванів болітиме спина. Спакувати б усю квартиру з ліжками, шафами й ванною – і покласти в багажник. Малий майже весь час спав. Хороший хлопчик. Двічі зупинялися. Піла гарячий чай з імбиром. Намагалася краяти хліб над сумкою.

Не виходило. Ламала, мастила шоколадом, давала малому, їла сама, запивала чаєм. Подружжя з дитиною, втрьох узявшись за руки, ішли стежкою до посадки. Ніби вирішили від'єднатися від каравану, зійти з ди- станції, лишитися там, поміж дерев, і збудувати дім.

Знову сіла в машину. Треба їхати далі. По протилеж- ній порожній смузі до міста тягнулися зелені броне- транспортери. Мертва собака на узбіччі. Край дороги, над огородами й металевими хрестами – жовто-бла- китний прапор.

– Вертоліт! – закричав малий, показуючи у вікно. Вона побачила зім'яту цигарку, що її кинув із вікна ви- сокої кабіни водій вантажівки. За деревами, лишаю- чи палючий слід, падав в озеро вертоліт. Смерть була близько. Не та, домашня, звична, як миша під підло- гою, смерть теплих ліжок, пережитих хвороб, зно- шених і стомлених тіл. Ні. Ця. Ця прийшла по вели- кий врожай. Сипати зерно в бездонні порожні засіки. Накрило, наче тінь лайнера маленький човен. Щось перемкнуло. Невидима крапля впала на тім'я, дихну- ло холодом. Вона застигла. Уже не відчувала нічого. Проїхала, не обертаючись, повз озеро. У сутінках до- рога ставала вузьким тунелем. Хоч як повільно їхали машини, здавалося, вона от-от із розгону вріжеться у відбійник. Глуха стіна насувалася, ніби чорна ляпач- ка – бити мух, от-от лясне й розтрощить закам'яніле тіло. Спина – наче грубо витесана дошка, до якої при- ставили патички. Руки й ноги набрякли, наче перетяг- нуті джгутами. Ніби щось збиралися відрізати, хотіли ампутувати, перерубати корені, висмикнути зі світу, з мережі зв'язків і знайомих облич. Погладдила свою

руку, наче kota чи бездомну суку. Торкнулася, пробу-
ючи, чи цупка шкіра, згадала м'який домашній одяг.
Вони вже там, у її домі. Виламали двері. Порпаються
в речах, вибирають, що послати дружинам. Якщо ні,
то скоро будуть.

Щоб не заснути, увімкнула музику. Через річку, че-
рез невидиму темну воду вів міст. Звивистий під'їзд,
бетонні блоки, обкладені мішками з піском, круглі сві-
тильники обабіч. На іншому березі видихнула, наче ві-
дірвалася від погоні. Світало. Кольорові будинки в до-
лині – наче цяцьки в кошику – потрусити і задзвенять.
Заїхала в місто. Припаркувалася. Заглушила двигун,
міцно заплющила очі. Вісімнадцять годин за кермом.
Прислухалася. І вперше почула. З висоти, з даху бага-
топоверхівки. Спершу тихо. Наче плач дитини в су-
сідній кімнаті, – здається, що тільки чувається, що
то десь у сусіда. Прислухаєшся – наче й не плаче. Аж
ні – реве. У квартирі на них чекали. Яскраве електрич-
не світло. Мила руки, підставляючи долоні під гаря-
чий струмінь. Налисник на тарілці. На столі, в центрі
світу, в сяйві, наче від тисячі сліпучих прожекторів.
Новий цар і бог, і тотем, центр і сенс життя. Стоп, що
тримав світ. З думкою про нього прокинулася і вста-
ла зранку. Виповзла, наче ящірка на сонце. Щасливе
життя з найпростішими емоціями, без префронталь-
ної кори та інших зайвих надбудов.

Новий день, наче металева розпівка, що все шма-
тує зсередини. Пішла в місто. Треба щось робити.
Прибирати в сховищах. Плести сітки. Подивилася
на свої нігті. Мабуть, варто коротко обстригти, до
м'яса. Одягнутися у щось чорно-зелене, як чоловіки

з автоматами. Стоять, охороняють. Може, скупувати сіль? Шукати борошно й рецепт перепічок, тих, які пекли баби, коли в магазин не привозили хліба. Натомість уперше за життя гостро схотілося стати справжньою висвітленою білявкою. Купити помаду, рожеву, як скарбнички-поросята. Вгризатися в сімпсонівський донат із глазур'ю, рожевішою за помаду. Раніше не розуміла тих фільмів, де за столиками вуличних кафе поруч із військовими сиділи гарно зачесані білявки. Усюди лунала музика. Ніби силуваний сміх, що заледве приховує знервованість. На головній площі в пам'ятника на плечах, наче невимушено накинута шаль, лежав прапор. У кав'ярні з блакитною пташкою до невагомих круасанів додавали глибоку креманку, повну шоколадної пасти. Зайти й заплатити – це щось таке звичне, вона так робила раніше й могла зробити тепер. Купити солодкого. Жінка з татцем рогаликів. Жебрачка на перехресті. «Поможіть Христа ради, дай Боже здоров'я вам і вашим діткам». Вивіски у вітринах кафе. «Переселенців годуємо безкоштовно». Переселенців. Це так кажуть, щоб не казати біженці. Бідолашні. Всередині запекло. Ніби на кригу полився окріп. І вона згадала. Переселенка – це я.